

פניני פרשת השבוע

נושא השבוע: כח הצדקה

פרשת כי תשא

בס"ד | גיליון מס' 219

כיצד חפיסת ופלים הצילה מפיוגוע תופת?

כי תשא (ל, י"ב)

כלומר, חובתו וזכותו של כל יהודי לעסוק בצדקה. ואם אין ביכולתו האישית - עליו לדרוש אחרי הצדקה, לשאוף לעשות צדקה, לנסות ולפעול בכל דרך למען הצדקה - ובורא עולם יעניק לו כסף כדי שיוכל לתת צדקה. וכיצד? המהרש"א על אתר מגלה, כי יהודי שמתאמץ לגייס כסף לצדקה, לשכנע אחרים לתת צדקה, לשדל יהודים לתרום מהונם לצדקה - אזי לא זו בלבד שהשתדלותו זו חשובה כצדקה, אלא שבורא עולם שולח לו הון אישי, כסף לרוב, כדי שיוכל לזכות לתת צדקה מכספו שלו!

מדהים! אם עד עתה ידענו שיהודים בעלי יכולת יכולים לזכות במצוות הצדקה, מסתבר שכל אחד יכול, הדבר קרוב לכולנו מאוד! כל שעלינו לעשות הוא להתבונן, לחשוב, להתאמץ ולפעול כדי להרבות צדקה, להסביר את מעלת הצדקה, להתניע תהליכי צדקה במעגלים שסביבנו. זהו דבר שכל אחד יכול לעשות, והוא שמבטיח שבורא עולם יעניק לו את היכולת לחלק צדקה לעניים ונוזקים, לעמוד לעזר דלים ואביונים, להגשים את השאיפה לקחת חלק במצוות הצדקה!

פרשת השבוע שלנו פותחת בפסוק 'כי תשא את ראש בני ישראל, וחז"ל חושפים רובד עמוק בדורשם את הפסוק על כך שכל יהודי העוסק בצדקה הדבר נושא את ראשו, מגביה את מעמדו, מקרב אותו ומרומם אותו קדימה. זה הזמן לתפוס את ערך הצדקה בשתי ידיו, להחליט כי אנו פועלים להרבות בצדקה, הן מכספנו והן בהפעלת זולתנו. כך נזכה לשמירה עלינו ממרומים, ולהבטחת חיינו ואורך ימינו, כמובטח לעוסקי הצדקה!

נס בעיצומו של פיוגוע!

היה זה בבוקרו של יום תענית אסתר תשנ"ו. ר' משה לב ז"ל עשה את דרכו אל מקום עבודתו כמוכרן של 'מפעל הפיס', בדוכנו שבתל אביב. דוכנו של ר' משה לא היה כדוכנים של ימינו - ביתן קטן שמתוכו מוכרים את כרטיסי הלוטו, אלא שולחן נייד ופתוח לכל עבר, אותו היה מציב במה שמכונה 'נקודות אסטרטגיות' הומות אדם.

כמדי יום, גם באותו בוקר הגיע למרכז צומת הרחובות דיזינגוף וקינג ג'ורג', פתח את השולחן המתקפל, העמיד את קופסת הכרטיסים, הציב את הקופה הרושמת, וגם תלה מסביב כמה מודעות על ההגרלה המתקרבת. אחר כך פתח את הכסא המתקפל, סידר את התיק מתחת לשולחן, ואז

נזכר כי זהו יום תענית - כך שלא יאכל לאורך כל היום עד קריאת המגילה בליל פורים. לפיכך נטל את חבילת הוופלים שהביא עמו - ותחב אותה ברישול מה אל התיק...

הוא החל להזמין עוברים ושבים לקנות כרטיסי לוטו להגרלה הגדולה או כרטיסי 'חיש גד' לזכיה מיידית, ואט אט הרחוב הלך והתמלא, וגם הלוקוחות הגיעו בה אחר זה. עם כל עשר דקות שחלפו הפך המקום להומה יותר ויותר, הן זהו יום ערב פורים, יום סואן בחנויות ובשווקים, בטח בצומת כה מרכזי אליו מתנקזים אלפי אנשים טרוזי קניות ססגוניות של ערב פורים...

החיים!

החיים שלנו, זה הערך הכי חשוב שלנו. כולנו יודעים שיש לנו הרבה ערכים ואינטרסים, אבל לשמור על החיים הוא הדבר הראשון במעלה, החשוב ביותר. כל התורה כולה - למעט 3 עבירות - נדחית מפני פיקוח נפש, כי הצו המחייב את שמירת החיים - הוא הנעלה ביותר, והוא גובר על כל דבר אחר..

מה לא עושים אנשים כדי למנוע מעצמם סכנה? כמה מאמץ ומשאבים מושקעים בהארכת חיי אדם? האם יש משהו שיכול לתת חיים ואדם היה מונע אותו מעצמו? - הרי כל מה שיש לאדם יתן בעד נפשו, בעד אריכות ימיו. כל כוחות הגנף והגוף, כל האמצעים הטכנולוגיים והממוניים, כל מה שיש בעולם - נועד לתת חיים, להאריך חיים, לשפר את החיים! ואם חלילה אדם נקלע לסכנת חיים - הוא יפתע לגלות כוחות נפש אדירים ועוצמות פיזיות בלתי מוכרות, הכל כדי לשמור על חייו!

ולצד כל ההשתדלות המתחייבת לשמירה על החיים, ישנו גילוי אדיר, מוכר מאוד אך ראוי לייחד אליו תשומת לב. זהו פסוק קטן בספר משלי, ובתוכו עצת חיים יעילה ונדירה, קמיע מופלא שפשוט עובד ומאריך חיים:

'צדקה תציל ממוות' - פשוט כך. לא אגדות, לא הבטחות, לא סיפורים. פסוק מפורש, שלוש מילים שחוקקות בסלע. יהודי שנותן צדקה זוכה לשכבת ביטחון, לביטוח חיים אמיתי!

וזה לא בחינם. כי הרגע הזה בו יהודי לוקח כסף שעבד עבורו, דמים שיש בהם תרתי משמע, מטבעות שהשיג בעמל ויזע, והכסף הזה יכול לשרת אותו, להטיב את חייו, להעניק לו איכות חיים, בית יפה, ריהוט איכותי, מזון משופר, ובכל זאת הוא מתגבר על נטייתו הטבעית להשתמש בכסף לצרכיו האישיים, ותחת זאת מעניק את הכסף הזה לזולתו ונותן צדקה -

זהו רגע דרמטי, רגע שפוחט שער שמים, רגע שמעניק חיים. זהו רגע בו הקדוש ברוך הוא אומר כביכול לאותו יהודי: 'אתה נתת מכסף שעשוי לשפר את חיך, אז אני אעניק לך חיים!' - וכשבורא עולם אומר ומבטיח, זוהי הבטחה שיש לה כיסוי, זהו ביטוח חיים, זה מה שמבטיח את ההיחלצות מכל צרה ואף מסכנת איבוד חיים רח"ל, לטובת חיים ארוכים!

אלא שבכל זאת, יהודים רבים כל כך רוצים לתת צדקה, ולמרות רצונם העז - הם אינם יכולים. על כספו של אדם מוטלים חובות רבים, לדאוג לחינוך הילדים וצורכי פרנסת המשפחה, ולא תמיד הקומוץ שהוא מרוויח משיבוע את ארי ההוצאות... האם יהודי כזה אינו יכול לקחת חלק במצוות צדקה? האם הוא לא זכאי לרכוש את ביטוח החיים הטוב בעולם? האם יהודים חסרי אמצעים כלכליים - אינם זכאים לזכות להחיות נפש עניים!?

חלילה וחס. הצדקה היא מצוה ששייכת לכל יהודי, וכולנו יכולים ליטול חלק בה. כיצד? - הסכיתו ושמעו גילוי מהדהד, מדברי הגמרא במסכת בבא בתרא דף י': 'כל הרוזף אחר הצדקה - הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות לעשות בהן צדקה!'

עיסקה נדירה בפנס קסם...

הרה"ג רבי ירמיהו משי זצ"ל, רבו של בית הכנסת 'מערת אליהו' בחיפה, לא היה יהודי משופע באמצעים, אבל בעל לב בווער להרבות בצדקה וחסד. על שולחנו התארחו יהודים נזקים, הוא השתדל לסייע להם ככל יכולתו, ופעל רבות למענם. באחד הימים, הבחין במצוקתו של אחד מתושבי השכונה, יהודי נכבד ובעל מעמד, שגראה כי הגיע לפת לחם והוא בוש ונכלם...

החליט הרב משי למצוא דרך יצירתית, ופנה אליו בהצעה: 'הבחנתי שיש לך פנס קסם, אותו רכשת לפני מספר שנים, ואני רואה שכיום אתה ממעט להשתמש בו. אני זקוק מאוד לפנס כזה, התואיל למכור לי אותו?'

האישי, שכאמור, הגיע לפת לחם ועוני מחפיר, שיש על ההזדמנות. כבר מזמן שהפנס לא בא לו לשימוש, ועתה - יוכל להיפטר ממנו וגם לקבל עבורו כסף... הרב משי הציע לו מחיר יקר ומפולפל, והלה - פשוט הסכים בחפץ לב, בלי להתמקח כמובן, וזכה בתמיכה כלכלית הגונה...

את הסיפור שמעתי מנכדו - אחי הרה"ר שמואל צבי ה"ו, והמסר שבפנס הקסם מאיר גם אלינו: כשרוצים לעשות צדקה וחסד, לעולם ניתן למצוא את הדרך, תמיד יש את הנוסחה. חשוב ביותר לעשות זאת בכבוד ומתוך הערכה, ולדאוג שלא יהיה יהודי נזקק, להרבות בצדקה ככל יכולתנו!

לפתע, עבר מולו אדם חיוור שהתהלך בעצלתיים, פניו חיוורות, מצבו מכמיר לב. הוא נראה כהומלס – חסר בית מצוי, לבוש בלויי סחבות, רזה באופן קיצוני, ומעיניו נשקף אוקיינוס של כאב. הוא קרב אל הדוכן ופשט ידו, ור' משה נכמרו רחמיו, ועל אתר העניק לו מטבע הגון...

אלא שאותו יהודי עני, לא הסתפק במטבע ודחה אותו מלפניו. הוא קרב אל השולחן, והצביע על חבילת הוופלים המבצבצת מתיקו של ר' משה, כאומר 'זה אתה אני רוצה.' ר' משה הביט בעני ובחפיסת הוופלים לסירוגין, והרהר 'הלא נתתי לו תרומה נאה, מדוע הוא חומד גם את הוופלים בהם אני אמור לשבור את הצום? שיקח לו את הכסף וירכוש לו מזון, למה להעניק לו את חבילת הוופלים הבודדת שברשותי, שאחיה להשביע את רעבונך בצאת הצום?'

אבל מראהו של העני האלמוני שבר את לבו, ולבסוף החליט להתגבר על עצמו. 'אני כבר אשיג לי אוכל לצאת הצום בדרך אחרת' – חשב, ולא ידע עד כמה המחשבה הזו עתידה להציל את חייו ולשנות את גורלו... הוא התכופף, הוציא את חבילת הוופלים והעניק אותה בחיוך לעני שהנהגו בראשו בתודה, וברעבוננו כי רב התיישב על הריצפה במקום והחל לאכול מהוופלים בתיאבון מוגבר...

ר' משה הביט בו כאינו מאמין, במבט חטוף ניתן היה לראות כיצד הצבע חוזר לחייו של העני, איך כוחותיו שבים אליו. בהתבוננות נוספת, הסיק ר' משה כי כנראה כבר כמה ימים שלא בא דבר מאכל לפיו של העני הלז, ובשל כך – בראותו את חבילת הוופלים, ולנוכח תשישותו וחולשתו לאור רעבוננו הארוך והמוגבר – לא יכול היה להתאפק וביקש את חבילת הוופלים, אותה חיסל על אתר...

כשסיים העני לאכול, נפנה בתודה לר' משה, ועזב את המקום. השעות הוסיפו לנקוף, עוברים ושבים רבים מילאו את הרחוב ההומה והסואן, ור' משה מר כרטיסי לוטו בשפע רב ביום כה עמוס. בשעת צהריים מאוחרת, כשסוף הצום התקרב ובא, הבין ר' משה כי כדאי שיתחיל להיערך לסוף הצום, ושם פעמיו לחנות סמוכה – כדי לרכוש משהו לאכול לכשיצא הצום, תחת חבילת הוופלים שהחייטה את נפש העני...

הוא נועל את הקופה, קושר אותה ואת כל הצידו, מתרחק מהשולחן שלו כמה עשרות מטרים לכיוון החנות, ואז, בדיוק אז –

בו!

פיצוץ אדיר הרעיד את צומת הרחובות דיזינגוף וקינג' ג'ורג', פיצוץ מחריד וזוועתי. מתחל מתאבד פוצץ את עצמו על מעבר החציה שבמרכז הצומת הסואן, והפך את המקום הססגוני לזירת רצח מזוועה. הצומת הפך לאסון ענק, 13 יהודים ה"ד נהרגו באותו פיצוץ עז, ועוד עשרות נפצעו בדרגות חומרה קשות. חלונות ראוהו התנפצו, רסיסים וחלקי מתכת התעופפו לכל עבר, דם ואש ותמרות עשן, זעקות שבר נואשות נשמעו מכל פינה...

ר' משה עומד בחזית החנות, שומע היטב את הפיצוץ המחריד, וגופו מתנועע קלות מעוצמת ההדף. הוא מיסב את ראשו לאחור, היה זה מחזה אותו לא שכח עד יומו האחרון, מחזה מרעיד ומחריד, שלא נוכל לתאר במילים...

הוא נעמד על מקומו מפוחד ומתוח, שערותיו סומרות באימה, וכל גופו רועד ונבעת. אט אט החלו כוחות ההצלה להגיע, יללות סירנות מילאו את החלל, כוחות מטרה ואבטחה חסמו את כל הצומת, שהוא ניצב בשוליה, הפיגוע הנורא התרחש ממש מאחוריו...

'רגע!' – פתאום ניתר כנשור נחש, 'הפיגוע לא התרחש מאחורי, הוא התרחש בדיוק מול המקום בו אני עומד 9 שעות ביום! הוא התרחש 2 מטר מהמקום בו שולחני ניצב! הפיצוץ האדיר שלא הותיר שריד מכל מי שנמצא בסביבתו – היה בדיוק שם, לנגד המקום שלי! אז איך ניצלתי בעצם? איך נותרתי חי? למה לא עמדתי בשולחן באותו רגע? איך עזבתי את הדוכן ביום כה עמוס? מה גרם לי לזנוח את המקום שלי – טבור הפיגוע, ולסור לחנות סמוכה?'

ואז הוא נזכר. חבילת הוופלים!

כן כן, דקות ארוכות ארכו לו כדי להצליח לחשוב בצורה סדורה, ולשחזר את קורות היום: תענית אסתר. הוא בצום מהבוקר. היתה לו חבילת וופלים. הגיע עני. קיבל מטבע. לא היה מרוצה. לטש עיניו לחבילת וופלים. הוא לא רצה לתת לו. לבסוף התגבר ונתן. לא נותר לו מה לאכול, ולכן הוא עזב את הדוכן, ומיד לאחר שעזב את הדוכן כדי לקנות מזון חלף המזון שהעניק לעני האומלל – בדיוק אז התרחש הפיצוץ!

כלומר, הוא מסכם לעצמו: 'עני הזה הציל את חיי. בזכות חבילת הוופלים שנתתי לו – לא הייתי בזירת הפיגוע!' – – –

לא עוברות כמה דקות, והוא עזב את המקום, מניח לכוחות ההצלה והחירום לעשות את שלהם. נשימתו עודדה טרופה, המחזות שראה, הנס שחוהו, הזכרונות המצמררים – אלו נותרו חקוקים בו. הדוכן שלו נהרס כמובן כליל ולא נותר ממנו כל זכר, והוא רכש שולחן חדש, אותו מיקם במקום אחר בתל אביב, שכן הטראומה לא איפשרה לו לשוב לאותו צומת...

חלפו כמה חודשים, וביום מן הימים, בעומדו בדוכן, לפתע ניגשת אליו אשה, רועדת מבכי ונגרשת עד כלות. 'אתה חי?!?! – אני לא מאמינה! – הרי ראיתי אותך בזירת

הפיגוע הנורא ההוא, דקות לפני שהתרחש! אחר כך ראיתי את רסיסי השולחן, את כסאך המפורק שאף הוכתם בדם, הייתי בטוחה שעלית בסערה השמימה! האומנם זה אתה?!

'זה אני!' – השיב לה ר' משה בשלווה, 'אני ניצלתי מאותו פיגוע נוראי, כדי לספר לך ולכל יהודי שצדקה תציל ממוות. שמי שנותן צדקה, מי שנענה לזעקת אחיו העני, מי שמקדיש מהגון ומלחמו ליהודי נזק – זה ביטוח חיים עבורו. אם אני חי ונושם – אני ההוכחה לחוסנה של הפוליסה הזו!' – סיכם ר' משה.

ולא ארכו ימים רבים, עד שר' משה הפך ממוכר כרטיסי לוטו, למוכר פוליסות ביטוח חיים... הוא נהג לשבת שעות ארוכות בשערי ישיבת 'נתיבות עולם', ולזכות את הבאים בנתינת צדקה. לעצמו היה לו די, הוא ביקש למכור עוד ועוד ביטוחי חיים מוצלחים, שהוא ההוכחה לאמינותם ועמידותם בעת סכנה...

וכאשר הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל היה מגיע ל'נתיבות עולם' לשמחות, לא ויתר על ביקור קבוע ב'דוכנו' של ר' משה, בו זיכה את הרבים במצוות צדקה. כדי ללחוץ יד להוכחה חיה וקיימת ש'צדקה תציל ממוות', כדי לשמוע ממנו שוב את סיפורו המרגש, אותו היה הרב שטיינמן שב ומספר לשועי עולם שעלו למעונו, כדי לעודדם לתת צדקה. לימים, נכתב הסיפור במלואו בספר 'מזקנים אתבונן', ויהיו הדברים לעילוי נשמתו של ר' משה לב זצ"ל, שנפטר בשנת תש"ע ולא הותיר זש"ק.

וללמדנו בא: פי אלף משבעל הבית עושה עם העני – העני עושה חסד עם בעל הבית. מצוות צדקה היא נוסחת פלא. כלי רב עוצמה. ביטוח יוצא דופן, מפתח של שערי שמים. כשעני פושט אליו יד, גם אם כל בקשתו היא חבילת וופלים... כשיש לנו הזדמנות לתמוך ולסייע, גם אם מדובר בסכום פעוט... כשאנו יכולים לפעול או להפעיל, לתת משלנו או להתרים אחרים – אנו ניצבים בפני הזדמנות פז!

הבה ננצל רגעים כאלה, נסתער עליהם בכל הכח. ניתן צדקה משלנו ככל יכולתנו, ואם אין ביכולתנו – נפעיל אחרים, נשכנע את הזולת, נשדל ונתמך כדי להרבות צדקה וחסד. זו הדרך, זה הכלי, כך נזכה לפתוח לנו שערי שמים לניסים גלויים ולשפע אושר ועושר!

הכאבים שנעלמו כלא היו...

את הסיפור הבא שמעתי מגיבור המעשה, המוכר לי באופן אישי. לפני מספר שנים תקפה אותו מחלה מסתורית, מחלה ושמה 'מחלת כאב'. זוהי מחלה מתישה במיוחד, מדי פעם – בהתקפות מפתיעות – חלקים מהגוף נתקפים בכאבים עזים ומיסירים. החולה הופך לשבר כלי, כולו מוטל בסאת ייסורי, הוא נאלץ לשכב במיטתו וליתול משככי כאבים חריפים במיוחד, וגם איתם ובעזרתם – אך בקושי מצבו מוטב, עד לסיבוב הבא שלבטח יבוא, אין לדעת מתי...

המחלה הזו חשוכת מרפא, הרופאים נואשו ממנה. היא מכילה כאב נורא בלתי צפוי, ולכן הם מתקשים מאוד לחזות אותה או לרפא אותה מהיסוד. הם רמזו לאיש כי יצטרך להתרגל לחיות בצילן של התקפות כאב חוזרות ונשנות, ועליו רק להכין מזווה עמוס לעייפה בתרופות – שיהיו מוכנות לזמן אמת, ולהסתגל לכך שאין לדעת אם ומתי וכיצד יתפקד...

זה שבר את לבו, הודעת הרופאים נפלה עליו כרעם ביום בהיר. כשהתאושש מהמידע, החליט לקחת את כח הצדקה בידיו, ולפעול לעצמו ישועה. אלא שהוא לא בעל אמצעים, אך בקושי הוא מתפרנס כדי צרכי משפחתו. מנין יוכל לתת צדקה, והרבה, ובכל הכח?

הוא החליט, כי אם אינו יכול לבד – יגייס כספים לצורכי צדקה, אותם יחלק, ובכך תהיה לו זכות במצוה. הוא בחר חבר שמוכן להתנדב ללכת עמו, ויחידיו יצא למסע גיוס כספים אחת לשבוע, בערב אחד אותו ייקל. את הכספים שגייס חילק לנצרכים ונזקקים, וכך חש כי יש לו חלק במצוות הצדקה הנפלאה...

חולף פרק זמן, וביום מן הימים שם לב, שלמעשה עברה כבר תקופה לא קצרה מאז התקף הכאב הקודם, והתקף נוסף לא התרחש. והתקופה הזו הלכה והתארכה, הלכה והתארכה, והיא הולכת ומתארכת עד עכשיו – עד ימים אלה ממש!

כן, חלפו כבר מספר שנים, ואתה מחלה מסתורית וחשוכת מרפא – עזבה אותך לבלי שוב! משככי הכאבים בהם הצטייד – כבר נזרקו מזמן לפח האשפה, הכאבים המייסרים שהיו מנת חלקו הפכו לזכרון עמום, אבל הוא מוסיף ללכת פעם בשבוע בין בתי השכונה ולגייס כסף לחלק לנצרכים...

כי הוא יודע, וזה המסר שבפיו: המחלה הזו עזבה אותו – רק כשהחל לפעול להרבות בצדקה, כשהחל לעסוק באיסוף וחלוקת צדקה. נכון, לא היה ביכולתו לתת צדקה משלו, אך הוא לא ויתר – ופעל והתמסר והשתדל והתאמץ כדי להרבות צדקה, לזכות יהודים בנתינת צדקה!

הצדקה – אותה נוסחת פלא, עבדה גם אצלו. המחלה נעלמה כליל, הכאבים עזבו אותו מזמן. כי המסירות למצוות צדקה, המאמץ למענה, הרצון לקחת חלק בה – אלו הן מפתחות רבי עוצמה להרעיף עלינו שפע טובה וברכה. הבה נחזק ונתחזק לתת צדקה, לפעול למען הצדקה, להשתדל למען יהודים נצרכים – ונזכה לראות בישיעת ה' ובברכתו!